

Lingua Receptiva

PILaD in Nederlands-Duitse conversaties

Wilma Smid – 3372537

Bachelorscriptie – Communicatie- & Informatiewetenschappen, Universiteit Utrecht

Begeleider: J.D. ten Thije

3 juli 2012

In 2009 begonnen aan deze bachelor met de gedachte: 'Ik ben geen onderzoeker, ik word geen onderzoeker.' Met deze scriptie heb ik aan mijzelf het tegendeel bewezen.

Dank aan iedereen die mij hiermee heeft geholpen en gesteund.

- Wilma

Inhoudsopgave

1. Introductie	4
2. Theoretisch kader	5
Lingua Receptiva	5
Nederlands-Duits	5
‘Communicative apparatus’	5
Functional Pragmatic Index of Language Distance	7
3. Onderzoeksvraag & hypotheses	10
4. Methode	11
Enquête	11
C-test.....	11
Experiment	12
5. Analyse	14
Non-begrip.....	14
Gedeeltelijk begrip	14
Begrip geloven.....	15
Verkeerd begrip	15
Begrip	16
Kwantitatieve analyse	17
6. Discussie	20
7. Conclusie	21
8. Literatuur	22
Bijlage A – Enquêtes	
Bijlage B – C-testen met antwoordsleutels	
Bijlage C – Plattegronden (A+B)	
Bijlage D – Conventies transcriberen	
Bijlage E – SPSS Data View & Variable View	
Bijlage F – Voorbeeldanalyse	

1. Introductie

In onze wereld waar grenzen aan het vervagen zijn, verandert daarmee tevens het contact met mensen, waarbij met name het contact met buitenlanders alsmaar intensiever wordt. Bedrijven maken zakendeals met internationale partners en men spendeert zijn vakantie overal en nergens. Vaak komt het bij deze gevallen voor dat er wordt gekozen om een taal die beide gespreksdeelnemers kennen te spreken, vaak Engels. Een dergelijke taal wordt ook wel een Lingua Franca genoemd (Van Bezooijen & Gooskens, 2007). Belangrijkste kenmerking hiervan is, is dat beide gespreksdeelnemers niet hun eigen moedertaal spreken.

Een andere mogelijkheid om te communiceren in internationale situaties is zo dat één van de gesprekspartners omschakelt naar de taal van de ander. Op deze manier kan de ander dus zijn eigen moedertaal blijven spreken. Nederlanders staan bekend om hun kennis van andere talen en doen dit dan ook met regelmaat.

Een derde manier is het gebruik van receptieve meertaligheid. Doordat ik zelf in mijn omgeving veel in aanraking kom met verschillende talen en daarnaast meerdere korte taalcursussen heb gedaan, begrijp ik deze talen wel degelijk maar kan ik deze zelf niet goed spreken. Een andere taal begrijpen is echter ook mogelijk zonder dat er sprake is van cursussen et cetera. Talen kunnen namelijk in een zekere zin op elkaar lijken. Mensen kunnen in zulke situaties dus met elkaar communiceren zonder af te hoeven wijken van hun eigen moedertaal.

Op het laatstgenoemde zal dit onderzoek verder ingaan. Daarbij zullen allereerst in het eerstvolgende hoofdstuk de verschillende theorieën waar de focus op liggen worden uitgelegd. Vervolgens worden de vragen en hypothesen die hieruit voort komen behandeld. Hierna volgt er een uitleg van de gehanteerde methode van dit onderzoek met de analyses en resultaten die hierdoor behaald zijn. Tot slot worden de discussiepunten en conclusies genoemd.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden de theorieën die noodzakelijk voor dit onderzoek zijn geweest, uitgelegd. Zo komen Lingua Receptiva, het 'Communicative apparatus' en PILaD aan bod.

Lingua Receptiva

Het discours van receptieve meertaligheid ondervindt op dit moment grote veranderingen. De nieuwste term binnen deze communicatiemodus is Lingua Receptiva (LaRa). Doordat dit nog een vrij recent begrip is, is het onderzoek naar LaRa nog volop aan de gang. De volgende definitie wordt gegeven door Rehbein, Ten Thije en Verschik (2009, p. 3):

“Lingua Receptiva is the ensemble of those linguistic, mental, interactional as well as intercultural competencies which are creatively activated when interlocutors listen to linguistic actions in their ‘passive’ language or variety.”

Wanneer sprekers LaRa gebruiken praten zij dus allebei in de eigen moedertaal. Om elkaar te kunnen begrijpen moeten zij niet alleen gebruik maken van de standaardprocessen die actief zijn tijdens elk gewoon gesprek, maar ook putten uit hun taalvaardigheid in de andere taal. Deze manier van spreken zou een goede en praktische oplossing kunnen zijn in Europa om de verschillende landen/talen verder met elkaar te verbinden. Daarnaast kan deze communicatiemodus veel geld schelen, aan gezien er bijvoorbeeld geen tolk aan te pas hoeft te komen.

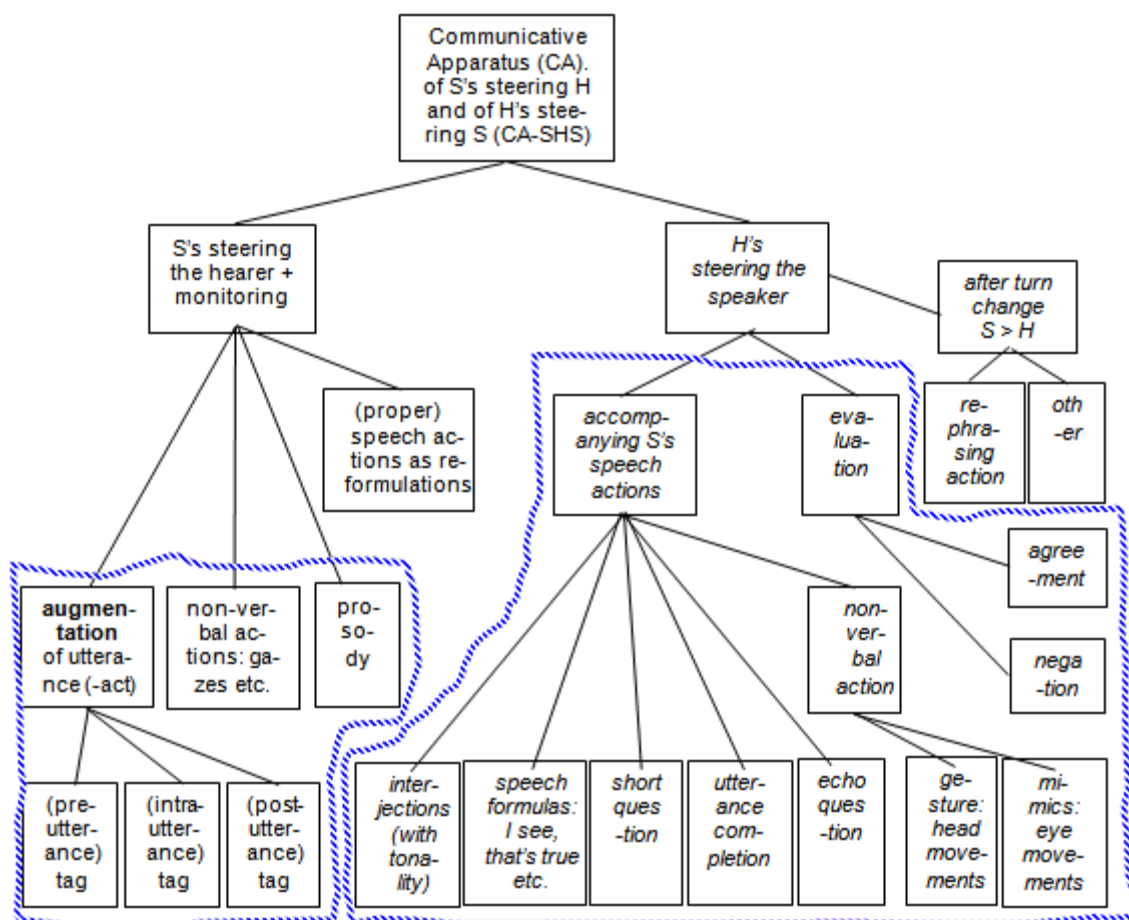
Nederlands-Duits

In Noord-Europa stammen de meeste talen af van de taalfamilie, het Germaans. Dit is nog verder onder te verdelen in onder andere het West-Germaans, waartoe ook het Nederlands en het Duits behoren (Gooskens, 2005). Dit betekent dat deze twee talen verwant aan elkaar zijn en er dus gelijkenissen tussen de twee te zien zijn. Zo kunnen bijvoorbeeld het lexicon en de grammatica op elkaar lijken en hierdoor is de taal makkelijker door de ander te verstaan. Dit is dan ook in meerdere onderzoeken bewezen. Het gebruik van Lingua Receptiva is dan ook goed mogelijk (Ribbert & ten Thije, 2007).

'Communicative apparatus'

Tijdens face-to-face interactie zendt de hoorder, ook wel H genoemd, continu signalen uit wat betreft de receptie van de uitingen van de spreker, ook wel S genoemd. Tegelijkertijd is S continu H's signalen aan het checken om te beslissen hoe hij/zij verder zal gaan in de

conversatie. Dit wordt door Rehbein (1977) *monitoring* genoemd. De signalen die worden uitgezonden noemen Yngve (1970) en Duncan (1975) ook wel *back channel cues*. Voorbeelden hiervan zijn vragen om verduidelijking, het afmaken van zinnen en 'm-hm', waarmee H bevestigt S te begrijpen (Duncan, 1975). Aan deze wederzijdse hulp in een gesprek wordt de term *communicative apparatus* gegeven (Rehbein, 1977), zie figuur 1. Het belangrijkste doel hiervan is om de gedachtegang van de spreker en de luisteraar synchroon aan elkaar te relateren. Een voorwaarde is wel dat de twee gesprekspartners mondeling moeten interacteren in elkaars aanwezigheid.

Figuur 1. *Communicative apparatus* (Romaniuk & Rehbein, te verschijnen).

Deze verbale en non-verbale signalen zoals in bovenstaand figuur projecteren de mentale processen en de resultaten hiervan; exotheses genaamd (Hohenstein & Kameyama, 1997). Bij eentaligheid wordt dit standaard geheel automatisch naar de spreker gezonden. Bij receptieve meertaligheid krijgen deze exotheses echter veel meer aandacht. Ze zijn vaak intenser; zo veranderen bijvoorbeeld de intonatie en snelheid van het praten in deze gesprekken. Het omliggende gebied in figuur 1 wordt beïnvloed, LaRa stimuleert dus de *back channel*. De spreker zelf let daar tevens extra goed op in LaRa conversaties, om te

constateren welke mate van begrip er aanwezig is en zo de verdere manier van spreken te bepalen.

Functional Pragmatic Index of Language Distance

De verschillende maten van begrip omtrent uitingen kunnen worden onderverdeeld in zes categorieën, wat het PILaD-model is genoemd (Romaniuk & Rehbein, te verschijnen). Dit is mogelijk doordat de communicatie zo enorm wordt gestimuleerd door LaRa. PILaD staat voor *Functional Pragmatic Index of Language Distance*. Romaniuk & Rehbein (ibid.) hebben dit model toegepast op conversaties tussen mensen uit Polen, Oekraïne en Rusland. De zes categorieën zoals zij die hebben gemaakt, zijn als volgt:

1. Non-begrip: H uit dat hij S niet begrijpt
2. Gedeeltelijk begrip: H doorloopt stadia van begrip, maar begrijpt de bedoeling van S niet.
3. Raden: Door expliciete vragen komt H erachter of zijn begrip juist is.
4. Begrip geloven: De conversatie wordt voortgezet zonder vol zelfvertrouwen dat het begrip juist is.
5. Verkeerd begrip: De bedoeling van S wordt verkeerd geïnterpreteerd.
6. Begrip: H begrijpt S correct.

In de verdeling is de laatste categorie waarbij de uiting volledig correct wordt begrepen en dus onproblematisch is, dit wordt in de meeste gevallen als de standaard gezien. De andere vijf categorieën worden daarentegen wel als problematisch gezien.

Door middel van transcripten van de meertalige gesprekken werden eerst de signalen van H geanalyseerd en in een bepaalde categorie geplaatst. Vervolgens werd er gekeken welke uitingen van S hierbij horen om deze zo tevens te kunnen verbinden aan een specifieke categorie van begrijpen. De categorisering van H's signalen is gedaan op basis van het volgende schema.

	Polish realization	Russian realization	Ukrainian realization	English paraphrase	class of counting
NU	Non-understanding – absence of understanding of the whole utterance or of elements essential for understanding				PU, GU, BU AND MU THE FIVE CLASSES NU,
	Nie rozumiem (rising tone); Jeszcze raz (rising tone)	Не понимаю/Не понимаю/ (falling tone); Ещё раз/Ješčë raz/ (rising tone)	Не розумію/Не розумію/ (falling tone); Ще раз/Šče raz/ (rising tone)	Explicit statement: "I don't understand", "Repeat one more time"	
	Hm? (rising tone)	Хм?/Hm?/ (rising tone)	Хм?/Hm?/ (rising tone)	Request for repetition: "Hm?"	
	Eh (progressive intonation, mid tone)	Ээ/Ее/ (progressive intonation, mid)	Ээ/Ее/ (progressive intonation, mid)	Eh (with a smile)	

		tone)	tone)		
	Mhm (falling-rising tone, progres- sive intonation)	Мгм/Mhm/ (falling-rising tone, progressive intonation)	Мгм/Mhm/ (falling-rising tone, progressive intonation)	"Hm" (with an uncertain mien expression/)	
	Non-verbal reactions (head-shaking, frowning, laughter)				
	Absence of reaction to the speaker's question				
	Quid-pro-quo – the hearer's attempt to answer, relying more on the topic discussed than on the speaker's question				
	Change of the topic by the hearer				
	Echo-question				
	Echo-question of one element meant to request the clarification of the rest of the utterance which is non-understood				
PU	Partial understanding – H's understanding of only aspects of S's utterance(s).				
	Tak (progressive intonation); Mhm (progressive intonation, falling-rising tone)	Да/Да (progressive intonation); Мгм/Mhm/ (progressive intonation, falling- rising tone)	Так/Так (progressive intonation); Мгм/Mhm/ (progressive intonation, falling- rising tone)	"Yes", "Hm" with the progressive intonation – signal to S to continue; the continuation is seen by H as a chance to check and make sure that her/his understanding is correct	
GU	Guess-question / hypothesis related to the content of the speaker's utterance(s) in order to make sure that the understanding is correct. Functions as a request for elaboration.				
	Rephrasing of the speaker's question/statement with interrogative intonation				
	Echo-question of the speaker's utterance or element of the utterance in hearer's mother tongue				
	Question-summarization of several utterances of the speaker				
BU	Believing to understand – giving an answer / continuing discourse without full confidence that understanding is correct. In most cases it works but the topic may slightly change.				
MU	Misunderstanding – false belief that understanding is correct. Continuation of the discourse without awareness of possible blunders.				
UN	Understanding – comprehension of the whole utterance or of elements essential for understanding.				
	Rozumiem (low tone)	Понимаю/Понимаю/ ju/ (mid tone)	Розумію/Rozumij u/ (mid tone)	Explicit statement: "I understand"	UNDERSTANDING
	No! (rising tone)	Ня!/Nu!/ (rising tone)	Ня!/Nu!/ (rising tone)	Agreement, support: "Yes, that is right!"	
	Mhm (falling-rising tone)	Мгм/Mhm/ (falling-rising tone)	Мгм/Mhm/ (falling-rising tone)	"Hm" (with nodding one's head)	
	Non-verbal reactions (nodding one's head, smiling)				

Tabel 1. H's verbale en non-verbale signalen in het Pools, Oekraïens en Russisch met Engelse vertaling (Romaniuk & Rehbein, te verschijnen).

Wanneer de voorgaande tabel goed wordt bestudeerd, zijn er een aantal vraagtekens neer te zetten bij de vijf problematische begripscategorieën. Deze dienen beter te worden geoperationaliseerd. Zo wordt categorie 3 'raden' onder andere uitgelegd als het herhalen van een uiting van de spreker of een deel hiervan. Dit lijkt ernstig veel op het verschijnsel 'gedeeltelijk begrip', ook wel categorie 2. Daarnaast wordt volgens de tabel een uiting alleen gezien als verkeerd begrepen, wanneer er niet wordt opgemerkt en het gesprek dus wordt voortgezet alsof er niets aan de hand is. Ik vind daarentegen dat een uiting nog steeds verkeerd is begrepen, ook al wordt deze gelijk opgelost. Ook wordt er geen verdere uitleg gegeven bij de klasse 'begrip geloven' over hoe deze uitingen er in werkelijkheid uitzien.

Wanneer de signalen van H zijn geclassificeerd, worden de uitingen van S gekoppeld aan deze signalen. Op deze manier wordt er getoond welke uitingen er precies in hoeverre worden begrepen. Vervolgens stellen Romaniuk & Rehbein (te verschijnen) dat alleen de uitingen die non-begrip, gedeeltelijk begrip of verkeerd begrip veroorzaken bij H problematisch zijn. Hier ben ik het opnieuw niet mee eens. Ook raden en begrip geloven kunnen problematisch zijn.

Het PILaD-model is bruikbaar voor diverse vervolgonderzoeken. Ik kijk zelf naar dit model in Nederlands-Duitse LaRa.

3. Onderzoeksvraag & hypotheses

In dit onderzoek zal verder worden gaan op het onderzoek van Romaniuk & Rehbein (te verschijnen). Er wordt onderzocht in hoeverre het PILaD-model toepasbaar is op conversaties in het Nederlands-Duits. Daarbij hoop ik mogelijke verbeteringen van het model te vinden en dit op deze manier aan te kunnen passen of aanbevelingen te doen.

Tevens wil ik de taalvaardigheid van de luistertaal extra aan het onderzoek toevoegen als variabele, om te kijken of dit van invloed is op het begrip. Bij dit laatstgenoemde heb ik de volgende verwachtingen:

1. Wanneer de participant een hoge taalvaardigheid heeft, worden de meeste uitingen door hem correct begrepen.
2. Wanneer de participant een lage taalvaardigheid heeft, zijn er meer problematische uitingen aanwezig. Non-begrip en verkeerd begrip komen vaak voor.

4. Methode

Met dit onderzoek hebben 56 participanten meegedaan, 28 Nederlanders en 28 Duitsers. Zij zijn allen gevonden door vijf medestudenten en mij via oproepen op Facebook en via eigen kennissen. Zodra zij toezeiden om deel te nemen, werden zij gecontacteerd via de e-mail.

Enquête

In de eerste e-mail naar de participanten werd een enquête meegestuurd. Voor ieder, logischerwijs, in hun eigen moedertaal. Beide versies zijn te vinden in bijlage A. De enquête konden de deelnemers tevens digitaal invullen en weer terugsturen. De enquête gaf inzicht in algemene eigenschappen van de participant, zoals geslacht en leeftijd, en tevens in de attitude tegenover de vreemde taal (vanaf nu ook wel L2), dan wel Nederlands of Duits.

C-test

Ook de C-test werd met de enquête meegestuurd. Hiermee wordt de kennis van de L2 getest en hier zijn dus een Nederlandse en een Duitse versie van, zoals tevens in bijlage B is te zien. Deze C-testen zijn overgenomen van het onderzoek van Mangar en Hagemeyer (2011). De test bestaat een viertal korte teksten waar een aantal woorden zijn afgebroken, in elke tekst achttien. Deze gaten moesten de participanten proberen zo goed mogelijk in te vullen, zonder hulpmiddelen te gebruiken. De teruggestuurde testen werden vervolgens nagekeken op basis van de volgende regels:

Correctheid	Aantal punten
Volledig fout	0
Grammaticale fout (geslacht, tijdsvorm, meervoud/enkelvoud)	1
Fout gespeld	1,5
Volledig goed	2

Tabel 1. Puntentelling C-test (Van den Heuvel, 2011)

In totaal kon men 144 punten behalen. Wanneer de participant meer dan 72 punten had gehaald en dus meer dan 50% correct had, kwam hij/zij in de 'hoge groep', wat betekent dat deze een hogere L2-vaardigheid heeft. Daarnaast geldt hier opvolgend voor degenen die minder dan 50% correct hadden dat zij in de 'lage groep' kwamen. Op basis van deze classificering werden koppels gemaakt voor het daadwerkelijke experiment.

Experiment

Na de C-test werden de gevormde koppels gecontacteerd via de e-mail om een afspraak te maken voor het experiment. De werkelijke afstand tussen Duitsland en Nederland was hierbij geen probleem, gezien het experiment via het programma Skype werd uitgevoerd. Het experiment is afgeleid van het experiment van Bahtina (2011). Zij onderzocht de communicatiemodus LaRa tussen mensen uit Estland en Rusland en liet hen in koppels een opdracht uitvoeren via Skype.

De deelnemers kregen allereerst een functie aangewezen, dit kon volger of gids zijn. Hoe deze verdeling is verlopen, is te zien in onderstaande tabel. Er is getracht dit zo gelijk mogelijk uit te voeren.

Laag – Laag		
Nederlander/Volger	Duitser/Gids	3 x
Nederlander/Gids	Duitser/Volger	4 x
Hoog – Laag		
Duitser /Volger	Nederlander/Gids	2 x
Nederlander/Volger	Duitser/Gids	3 x
Duitser /Gids	Nederlander/Volger	5 x
Nederlander/Gids	Duitser /Volger	1 x
Hoog – Hoog		
Duitser/Gids	Nederlander/Volger	5 x
Nederlander/Gids	Duitser/Volger	5 x

Tabel 2. Verdeling participanten

Vlak voor het experiment plaatsvond, werden de instructies voor de desbetreffende functie naar de participanten ge-e-mailed, samen met een plattegrond. De volger kreeg plattegrond A van de verdieping met daarop zijn eigen locatie en de gids kreeg plattegrond B met tevens zijn eigen positie op dezelfde verdieping. Beiden zijn te vinden in bijlage C. De uiteindelijke bedoeling was dat de twee deelnemers elkaar vonden. De volger probeerde allereerst uit te leggen waar hij was en vervolgens leidde de gids hem door het gebouw heen naar zijn eigen plek. De volger kreeg echter een verouderde plattegrond van het gebouw, waardoor het interieur anders was dan die van de gids. Dit maakte opdracht iets lastiger. De gangen en eventuele pijlen met de richtingswegen waren overigens wel hetzelfde.

Er werd van tevoren nog geïnformeerd bij beide deelnemers of alles helder was, waarna de gespreksleider de twee met elkaar verbond via Skype. De gespreksleider zei vanaf dit moment niets meer en de deelnemers mochten enkel en alleen in hun eigen

moedertaal spreken. Beide deelnemers werd gevraagd of zij tijdens het experiment hun route wilden bijhouden door deze te tekenen in het programma Paint. Het experiment werd als succesvol beschouwd wanneer ze elkaar hadden gevonden binnen zeven minuten. Wanneer dit na tien minuten nog steeds niet was gelukt, werd het gesprek onderbroken door de gespreksleider. Het gehele gesprek werd opgenomen door één van de opnameapplicaties van Skype, genaamd Pamela.¹ Hierdoor konden alle gesprekken na afloop via het programma EXMARaLDA worden getranscribeerd.² De conventies die hiervoor zijn gebruikt, zijn te vinden in de bijlage.

In de verschillende transcripten wordt vervolgens geanalyseerd welke uitingen bij welke categorie uit het PILaD-model horen. De mogelijke aanpassingen hiervan, zoals eerder genoemd, werden gelijk doorgevoerd. Het indelen werd hierdoor op de volgende manier gedaan:

1. Non-begrip
2. Gedeeltelijk begrip
3. Geloven
4. Verkeerd begrip
5. Begrip

Hoe deze vijf categorieën er precies uitzien, wordt duidelijk in het volgende hoofdstuk. Er werd eerst gekeken naar de signalen van H en bij welke categorie van begrip deze hoort. Vervolgens werden het aantal uitingen van S hieraan gekoppeld. Zo werd duidelijk hoeveel uitingen van de ander problematisch dan wel onproblematisch waren.

Deze uitkomsten werden samen met de gegevens van de proefpersonen in IBM SPSS Statistics (versie 20) ingevoerd, waar een aantal testen over werden uitgevoerd om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden.³ De onafhankelijke variabelen waren hierbij de de moedertaal en de taalvaardigheid van de luistertaal. De afhankelijke variabele was daarnaast het aantal uitingen dat problematisch voor de participant was. Hoe dit SPSS-bestand vorm heeft gekregen, is te zien in de bijlage.

---

¹ Te downloaden via www.skype.com

² Te downloaden via www.exmeralda.org

³ Te verkrijgen via www.ibm.com

5. Analyse

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de gesprekken behandeld. Er worden per categorie telkens voorbeelden in zowel het Nederlands als het Duits genoemd, waardoor een duidelijke operationalisatie van de verschillende klassen ontstaat. Vervolgens wordt de kwantitatieve analyse hierover getoond.

Non-begrip

De hoorder begrijpt de spreker in zijn totaliteit niet. Dit laat H erg expliciet blijken. Zo kan hij om herhaling vragen of verzoeken of S iets langzamer kan spreken. Daarnaast kan hij ook juist begin over een compleet ander onderwerp, de problematische uiting als het ware weglachen of simpelweg helemaal geen reactie geven. In de onderstaande tabel staan voorbeelden hoe dit in het Nederlands en Duits onder andere kan gebeuren, zoals blijkt uit de geanalyseerde transcripten.

Nederlands	Duits
Ik verstond je niet.	Das verstehe ich nicht.
Dat ging te snel voor mij.	ZU schnell. / Langsammer?
Kun je dat herhalen?	Noch mal?
Wat? / Huh? / HM?	HM?
Ehh ((lacht))	Ehm ((lacht))

Tabel 3. H's signalen: non-begrip

Gedeeltelijk begrip

De hoorder doorloopt stadia van begrip, maar begrijpt de bedoeling van de spreker niet in het geheel. Door expliciete vragen komt H erachter of zijn begrip juist is. In beiden talen herhaalt H min of meer wat S heeft gezegd in een vragende vorm; de gehele uiting of een deel hiervan. Dit wordt met een letterlijke vertaling gedaan, maar ook met zijn/haar eigen woorden. Dit is te zien in onderstaand voorbeeld (uit het transcript Marlijn van Dalen – Felix Freitag door Kyra de Vries).

[10]

	37 [01:32.4]	38 [01:34.9]	39 [01:36.9]	40 [01:37.3]
MvD [v]		Naar (.) wacht even	Als ik de deur uitloop naar	
FB [v]	Dan: (.) lauf links lang↑		(( ))	

[11]

	..	41 [01:39.3]	42 [01:39.7]	43 [01:40.4]	44 [01:40.8]	45 [01:41.8]
pauze's		(0.5)		(0.4)		
MvD [v]	LINKS of naar rechts					Ja: (.) >richting
FB [v]			Uhm		Nach links	

Begrip geloven

De conversatie wordt voortgezet zonder vol zelfvertrouwen dat het begrip juist is. Wanneer H gelooft dat hij het begrijpt, maar niet volledig vol zelfvertrouwen is, uit zich dat in intonatie en stilte. Er wordt wel antwoord gegeven wanneer S daar min of meer om vraagt, maar dit wordt met een omhooggaande toon gezegd, met een pauze van minimaal rond de twee seconde. Dit is te zien in het volgende fragment (uit het transcript Florian van Zoomeren – Tobias Thiele door Fleur Ondersteijn).

[35]

	..	54 [03:45.8]
Florien [v]		(2.1) EHH ja dus naar
Tobias [v]	Und dann:: die ERSTE sofort wieder nach WESTEN	

[36]

	..	55 [03:49.8]	56 [03:51.1]
Florien [v]	LINKS dan↑		Ja
Tobias [v]		(0.4) GENAU, genau, nach LINKS (0.6) Und dann EHH stehst du	

Verkeerd begrip

De bedoeling van de spreker wordt volledig verkeerd geïnterpreteerd. Bij dit experiment wordt in het algemeen door H veel herhaald, gezegd wat er wordt gedaan of iets dergelijks. Dit wordt gedaan om te verifiëren of de gesprekspartners nog op één lijn zitten en of de opdracht correct wordt uitgevoerd. Er kunnen misverstanden (verkeerd begrip) ontstaan, maar door het voorgaande wordt dit snel ontdekt. Ook wanneer het misverstand opgelost wordt, is het eerst problematisch geweest, waardoor de uiting(en) in deze categorie thuishoren. Zo corrigeert Tobias hieronder meteen, nadat Florian iets verkeerd begreep (uit het transcript Florian van Zoomeren – Tobias Thiele door Fleur Ondersteijn).

[48]

	..	76 [05:01.7]
Florien [v]	hoeken, klopt dat? (2.7) Met heel veel PUNTEN, en	
Tobias [v]		<NEEneeneenee> du bist zu

Een veelvoorkomend misverstand is wanneer het om rechts versus rechtdoor gaat. Dit is letterlijk te zien in onderstaand voorbeeld (uit het transcript Valerie van Engelenhoven – Thomas Cottin door Roseanne Kahwagi). Het Duitse ‘rechts’ lijkt volgens de uitkomsten van de gesprekken op het Nederlandse ‘rechtdoor’, hierdoor ontstond er vaak verkeerd begrip. Dit heeft dus lexicale redenen.

[21]

	113 [03:46.2]	114 [03:48.6]	115 [03:49.7]	116 [03:50.8]	117 [03:56.2]
Valerie [v]	Oke::↑ loop maar recht(.)doo:r↑			(5.4)	En dan? Waar (0.3)
Thomas [v]		(1.1)	Rechts oke:?		

Begrip

De hoorder begrijpt de spreker volledig correct. Bij participanten met een hoge taalvaardigheid van L2 is dit vaak het geval. De hoorder geeft expliciet aan dat hij de spreker begrijpt. Daarnaast zijn er vele korte bevestigende uitingen zoals bleek uit de transcripten. Deze zijn in tabel 4 is te zien.

Nederlands	Duits
Hm-hm / Ja / Goed / Oke	Hm-hm / Ja / Gut dann / Genau / OK
Ik begrijp het.	

Tabel 4. H's signalen: begrip

Kwantitatieve analyse

Duidelijk is nu hoe de begripscategorieën in de praktijk worden gezien. De volgende twee tabellen geven weer hoe vaak deze categorieën voorkomen. De eerste vier kolommen laten de vier problematische categorieën zien, namelijk: non-begrip, gedeeltelijk begrip, geloven en verkeerd begrip. Vervolgens zijn deze bij elkaar opgeteld in de vijfde kolom en als laatste is de categorie begrip getoond. Zo weergeven de laatste twee kolommen een snel overzicht van de verhouding tussen het aantal problematische en onproblematische uitingen voor H. De eerste tabel laat de participanten met een lage taalvaardigheid in L2 zien en de tweede tabel doet dit voor de participanten met een hoge taalvaardigheid in L2.

Participant	Non	Gedeeltelijk	Geloven	Verkeerd	Totaal problematisch	Begrip (=totaal onproblematisch)
Sophie	2	5	1	3	11	9
Sven	6	3	5	1	15	13
Marlijn	3	3	4	0	10	12
Felix	6	1	1	0	8	15
Gilles	7	2	0	0	9	15
Andi	5	2	1	4	12	16
Tirza	2	5	4	3	14	18
Sofia	3	4	3	0	10	9
Lisa	7	0	0	3	10	16
Julia L	13	2	4	1	20	12
Valerie	5	2	6	1	14	14
Thomas	1	6	0	4	11	8
Jeroen	3	5	3	0	11	13
Florian	5	3	2	1	11	16
Karlijn	4	5	2	1	12	15
Maaïke	2	2	2	4	10	13
Charelle	4	4	0	0	8	14
Mattias	10	3	4	3	20	10
Anna L	2	2	0	0	4	13
Ivan	5	5	3	4	17	11
Mattis	3	2	2	0	7	10
Sidney	4	3	4	2	13	15
Jip	4	5	2	0	11	15
Ronald	8	3	0	3	14	17

Jasmijn | 3 | 3 | 4 | 1 | 11 | 13

Tabel 5. Aantal problematische en onproblematische uitingen voor H met een lage taalvaardigheid.

Participant	Non	Gedeeltelijk	Geloven	Verkeerd	Totaal problematisch	Begrip (=totaal onproblematisch)
Peter	1	1	2	0	4	19
Anna P	0	1	3	0	4	18
Franziska	1	2	2	0	5	20
Annemieke	4	2	0	1	7	16
Frieda	2	1	0	0	3	22
Jorinde	3	3	1	2	9	17
Rosa	1	1	1	0	3	20
Hans	0	1	2	0	3	14
Mia	1	1	1	0	3	16
Leefke	2	1	0	0	3	13
Tabea	0	1	2	0	3	15
Simone	4	3	0	1	8	17
Linde	0	0	0	0	0	15
Charlotte	0	2	2	0	4	16
Rebecca	0	0	3	0	3	18
Florien	0	4	1	0	5	17
Tobias	0	0	1	1	2	16
Michelle	4	2	0	0	6	20
Larissa	0	0	1	0	1	9
Thijs	2	2	0	0	4	19
Rosa	0	0	0	0	0	11
Yvonne	0	0	1	0	1	13
Julia R	0	0	0	0	0	20
Maurits	0	2	4	0	6	16
Luisa	1	1	1	1	4	15
Roy	0	0	0	0	0	13
Laura	1	1	1	0	3	13
Leonore	0	2	2	0	4	16
Annika	3	2	0	0	5	21
Maura	0	0	0	0	0	12
Lily	0	1	1	1	3	17

Tabel 6. Aantal problematische en onproblematische uitingen voor H met een hoge taalvaardigheid.

Gemiddeld in een gesprek zijn afgerond 12 uitingen problematisch (SD=3,68) en 13 uitingen onproblematisch (SD=2,65) voor degene met een lage taalvaardigheid in de luistertaal. Voor diegenen met een hoge taalvaardigheid zijn er afgerond 3 uitingen problematisch (SD=2,32) en 16 uitingen (SD=3,09) onproblematisch. Daarbij is het percentage van begrip bij een lage taalvaardigheid 53,72% (SD=9,57) en bij een hoge taalvaardigheid 84,08% (SD=9,29). De verschillen tussen de twee groepen zijn allen significant (zie tabel 7). Dit geldt voor zowel alle categorieën afzonderlijk als het totale begrip. Dit is voor alles in het voordeel van de mensen met een hoge taalvaardigheid in de luistertaal.

	T-waarde	Vrijheidsgraden	Significantiewaarde
Non-begrip	6,174	33,281	,000
Gedeeltelijk begrip	5,886	54	,000
Begrip geloven	3,062	37,539	,004
Verkeerd begrip	4,119	27,962	,000
Totaal aantal problematische uitingen	10,287	54	,000
Begrip	-3,817	54	,000
Begripspercentage	-11,996	54	,000

Tabel 7. Verschillen in lage en hoge taalvaardigheid L2.

Daarentegen is er geen significant verschil gevonden tussen de moedertaal en het begrip van de participant. Het is dus niet zo dat Nederlanders beter de Duitsers kunnen begrijpen.

6. Discussie

Er zijn een aantal discussiepunten rondom dit onderzoek die ik in dit hoofdstuk graag wil bespreken.

Belangrijk is dat dit onderzoek een opdracht betreft. Een aantal deelnemers hadden moeite met het begrijpen van deze opdracht en de regels/instructies hiervan. Hierdoor kan het zijn dat de uitingen niet zozeer problematisch waren, maar de opdracht zelf. Dit kan in sommige gevallen erg lastig te onderscheiden zijn wat betreft het indelen in de categorieën van begrip. Zo is bijvoorbeeld de onderstaande uiting van Simone (uit het transcript Simone van Avendonk – Linde Kunze door Fleur Ondersteijn) een typische uitspraak voor de categorie ‘non-begrip’, mede door de lange pauze en het gezucht en gelach. Toch begrijpt ze alles wat Linde zegt, mede dankzij haar hoge taalvaardigheid, maar de plattegrond zelf niet.

[26]

	..	40 [02:52.2]
Simone NL Guide [v]		(2.5) ((zucht)) ik weet het niet ((lacht)) (2.2)
Linde DU Follower [v]	Telefonzentrale	

Wat betreft de taalvaardigheid kunnen er tevens een aantal verbeteringen worden genoemd. Zo lagen de uitslagen van de C-test bij de Duitsers veel hoger. De scores van de Nederlanders daarentegen lagen vaak rond de 50%, waardoor zij op het randje in de hogere groep of juist net in de lagere groep zijn ingedeeld. Dit zou kunnen betekenen dat het niveau van de test voor de twee verschillende talen erg verschilt of de groep participanten is niet representatief. Een derde middengroep wat betreft het niveau in de luistertaal zou een oplossing voor een deel van dit probleem kunnen zijn. Daarnaast heeft de onderzoeker zelf eigenlijk kennis van de andere taal nodig alsof het de moedertaal taal is, om zo goed te kunnen oordelen tijdens het toepassen van het PILaD-model. Dit heb ik zelf niet.

Tijdens dit onderzoek bleek dat er een pauze van ongeveer twee seconde was, wanneer de participant geloofde dat hij/zij de uiting begreep (categorie 3). Dit zou in een vervolgonderzoek moeten worden bevestigd.

Als laatst moet gezegd worden dat Romaniuk & Rehbein (te verschijnen) hun onderzoek met face-to-face conversaties hebben gedaan. Dit onderzoek is via Skype verlopen, waardoor de non-verbale signalen van H niet konden worden meegenomen in de analyse.

7. Conclusie

Het *Functional Pragmatic Index of Language Distance* van Romaniuk & Rehbein (te verschijnen) riep veel vragen op. Met dit onderzoek zijn hier een aantal van weggenomen door het model aan te passen. De grootste verandering is dat het model in dit onderzoek is toegepast met vijf begripsmaten, namelijk:

1. Non-begrip
2. Gedeeltelijk begrip
3. Geloven
4. Verkeerd begrip
5. Begrip

De categorie raden (ibid.) is samengevoegd met de categorie gedeeltelijk begrip. Deze waren wat betreft het indelen van de uitingen het meest problematisch ten opzichte van elkaar.

Daarnaast was de categorie geloven niet helder geoperationaliseerd door Romaniuk en Rehbein (ibid.). Door het analyseren bleek dat de hoorder een pauze neemt van twee seconden en antwoordt met een stijgende intonatie, wanneer hij niet volledig zeker is van zijn zaak.

Uit de kwantitatieve analyse bleek dat wanneer mensen een hogere taalvaardigheid in L2 hebben, zij minder uitingen als problematisch ervaren. Mensen met een lage taalvaardigheid in L2 scoren op het gebied van alle categorieën in slechter. Met een gemiddeld begrip van ongeveer 53% kan dit voor problemen zorgen wanneer deze communicatiemodus toch bij bijvoorbeeld zakelijke bijeenkomsten wordt gebruikt.

8. Literatuur

Bahtina, Daria (2010). Basic Competencies for Lingua Receptiva in the Context of Estonian-Russian Communication. Paper gepresenteerd op het 'Approaches to Lingua Receptiva' conferentie, 14 april 2010. Dubrovnik.

Bahtina, Daria (2011). Mind your languages. Cognitive and interactive approaches to lingua receptiva. Universiteit Utrecht.

Beerkens, Roos (2010). Receptive Multilingualism as a language mode in the Dutch-German border area. Münster: Waxmann.

Bezooijen, Renée van & Charlotte Gooskens (2007). Interlingual text comprehension: Linguistic and extralinguistic determinants. In: Jan D. ten Thije & Ludger Zeevaert (eds.): Receptive Multilingualism: Linguistic analyses, language policies and didactic concepts, 249-265. Amsterdam: John Benjamins.

Gooskens, Charlotte (2005). De positie van het Nederlands binnen de Germaanse taalfamilie. In: Roeland van Hout and Jos Swanenberg (eds.), Geluid waar spraak uit ontstond. Kru(i/ij)sen door de dialecten. Nijmegen: RU Nijmegen, 65-66.

Heuvel, Niels van den (2011). Nadruk en intonatie binnen Nederlands-Duitse lingua receptiva conversaties. Universiteit Utrecht.

Mangar, Jenny (2011). Niet-linguïstische alignmentstrategieën in lingua receptiva in Nederlands-Duitse dyad constellaties. Universiteit Utrecht.

Rehbein, Jochen, Jan D. ten Thije & Anna Verschik, A. (2012). Lingua Receptiva (LaRa). Introductory Remarks on the Quintessence of Receptive Multilingualism. In: Jan D. ten Thije, J. Rehbein & A. Verschik (eds.): Special Issue on Receptive Multilingualism of International Journal of Bilingualism.

Ribbert, Anne & Jan D. ten Thije (2007). Receptive multilingualism in Dutch-German intercultural team cooperation. In: Jan D. ten Thije & Ludger Zeevaert (eds.): Receptive Multilingualism. Linguistic analyses, language policies and didactic concepts, 73-103. Amsterdam: John Benjamins.

Romaniuk, Armania & Jochen Rehbein (te verschijnen). Mothertongue talk in three languages: Asymmetries in Russian - Ukranian - Polish conversations.

Bijlage A – Enquêtes

Nederlands

Beste participant,

Deze vragenlijst is onderdeel van het onderzoek naar receptieve meertaligheid in Nederlands-Duitse dialogen. Jij hebt aangegeven deel te nemen aan dit onderzoek. Voordat wij met het experiment kunnen beginnen hebben wij informatie nodig over jouw talige achtergrond en Duitse taalgebruik. De vragenlijst bestaat uit tien vragen. Het beantwoorden van deze vragen zal ongeveer vijf minuten duren. Alvast bedankt voor jouw medewerking.

Persoonsgegevens

Leeftijd :

Geslacht

- Man
- Vrouw

Nationaliteit(en) :

Hoogst genoten opleiding :

Vragen

-----

1. Hoeveel talen spreek je? (Vul op de stippellijn het aantal in.)
..... talen spreek ik vloeiend
..... talen spreek ik redelijk tot slecht
..... talen kan ik redelijk tot goed verstaan, maar niet spreken

2. Is Nederlands jouw enige moedertaal?
 Ja
 Nee, mijn andere moedertaal is.....
 Nee, mijn enige moedertaal is.....

3. Spreken jouw directe familieleden of goede vrienden Duits als moedertaal?
(Specificeer op basis van ouder, tante, grootouder, vriend/vriendin etc.)
 Ja,
.....
.....
 Nee

4. Hoe heb jij Duits geleerd? Je mag meer dan één antwoord geven.

- Ik heb nooit geprobeerd Duits te leren
- Door middel van formele educatie
- Door interactie met personen
- Anders,
namelijk.....

z.o.z. vraag 5 t/m 7

5. Kruis aan hoe de volgende uitspraken op jou van toepassing zijn.

	Volledig	Gedeeltelijk	Niet
Ik kan vloeiend communiceren in het Duits			
Ik kan met mijn Duitse talenkennis korte en simpele gesprekken in het Duits voeren.			
Ik kan simpele teksten, zoals een persoonlijke brief, in het Duits schrijven.			
Ik kan artikelen, nieuwsberichten etc. in het Duits lezen en begrijpen.			
Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Duits volgen en begrijpen.			

6. Kruis aan hoe vaak jij in de onderstaande situaties wordt blootgesteld aan Duits.

	Nooit	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Jaarlijks
Thuis					
Werk/school					
Media (televisie/radio/ schriftelijke media)					
Interactieve media (op internet b.v. facebook, skype)					
Vrije tijd (vakanties/feestjes/ uitstapjes)					
In het algemeen					

7. Kruis aan wat op jouw van toepassing is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer				

ik in het Nederlands				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Duits				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Engels				

z.o.z. vraag 8 t/m 11

8. Heb je ooit drie maanden of langer in een Duitstalig land gewoond of gereisd
- Nee, ga door naar vraag 10.
  - Ja, in ....., voor een tijdsduur van.....
9. Kruis aan hoe jouw contact met de lokale Duitse taal tijdens jouw verblijf te beschrijven is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Ik heb in het Duits gecommuniceerd				
Ik heb in het Engels gecommuniceerd				
Ik heb in mijn moedertaal gecommuniceerd				

10. Kruis aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent.

	Volledig mee eens	Mee eens	Geen mening	Oneens	Volledig oneens
Ik vind Duits een moeilijke taal om te leren.					
Ik vind het leuk om Duits te spreken					
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Duits.					
De Nederlandse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser is hoog.					

11. Hoe vaak ben je zelf in Duitsland?

- Nooit
- minder dan 1 keer per jaar
- 1 tot 5 keer per jaar

- 5 tot 10 keer per jaar
- 10 keer per jaar of meer

Duits

Lieber Teilnehmer,

Dieser Fragebogen ist Teil von unserer Studie über rezepive Mehrsprachigkeit in deutsch-niederländischen Gesprächen. Du hast dich bereit erklärt, an dieser Studie teil zu nehmen.

Bevor wir mit dem Experiment anfangen können, brauchen wir ein paar

Hintergrundinformationen von dir und deinem Bezug zu Niederländisch. Der Fragebogen umfasst zehn Fragen, das Beantworten wird ungefähr fünf Minuten dauern. Vielen Dank für deine Hilfe!

Angaben zur Person

Alter :

Geschlecht

- männlich
- weiblich

Nationalität(en) :

Höchster Bildungsabschluss :

Fragen

---

12. Wie viele Sprachen sprichst du?

- ..... Sprachen spreche ich fließend
- ..... Sprachen spreche ich mittelmäßig bis schlecht
- ..... Sprachen kann ich recht gut verstehen, aber nicht sprechen

13. Ist Deutsch deine einzige Muttersprache?

- Ja
- Nein, meine andere Muttersprache ist.....
- Nein, meine einzige Muttersprache ist.....

14. Spricht jemand in deiner Familie oder jemand deiner Freunde Niederländisch als Muttersprache? (Gib an ob es ein Elternteil, eine Tante, Grosseltern, Freund/Freundin, usw. ist)

- Ja,
.....
.....

- Nein

15. Wie hast du Niederländisch gelernt? Du darfst auch mehrere Antworten auswählen.

- Ich habe nie versucht, Niederländisch zu lernen
- Durch Unterricht (Schule/Uni)
- Durch Kontakt/ Interaktion mit Leuten
- Anders,
nämlich.....
.....

16. Kreuze an, welche der Aussagen auf dich zutrifft.

	Völlig	Teilweise	Gar nicht
Ich kann mich fließend unterhalten auf Niederländisch.			
Ich kann mit meinen Niederländisch-Kenntnissen kurze und einfache Gespräche auf Niederländisch führen.			
Ich kann einfache Texte, wie z.B. einen persönlichen Brief, auf Niederländisch schreiben.			
Ich kann Artikel, Zeitungsberichte, usw. auf Niederländisch lesen und verstehen.			
Ich kann Fernsehsendungen/Filme auf Niederländisch gucken und verstehen.			

17. Wie oft wirst du in den unten genannten Situationen Niederländisch ausgesetzt?

	Nie	Täglich	Wöchentlich	Monatlich	Jährlich
Zuhause					
Arbeit/Schule/Uni					
Medien (Fernsehen/Radio/ Printmedien)					
Interaktive medien (im Internet z.B. durch Facebook, Skype, usw.)					

Freizeit (Urlaub/Parties/ Ausflüge)					
Allgemein					

18. Kreuze an, was auf dich zutrifft.

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Deutsch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Niederländisch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Englisch.				

19. Hast du jemals 3 Monate oder länger in einem niederländisch-sprachigem Land gelebt oder rumgereist?

- Nein, geh zu Frage 10.
- Ja, in ....., für eine Dauer von .....

20. Wie würdest du deinen Kontakt mit der lokalen Sprache während deines Aufenthaltes beschreiben?

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Ich habe so viel wie möglich auf Niederländisch kommuniziert.				
Ich habe so viel wie möglich auf Englisch kommuniziert.				
Ich habe nur in meiner Muttersprache kommuniziert.				

21. Kreuze an, in wie weit du mit den Aussagen übereinstimmst.

	Stimme völlig zu	Stimme zu	Keine Meinung	Stimme nicht zu	Stimme gar nicht zu
Ich finde Niederländisch eine schwierig zu lernende					

Sprache.					
Es macht mir Spaß Niederländisch zu sprechen.					
Ich bin zufrieden mit meiner Sprachfertigkeit im Niederländischen.					
Die deutsche Sprachfertigkeit vom Durchschnitts-Niederländer ist hoch.					

22. Wie oft bist du selbst in den Niederlanden?

- Nie
- Weniger als 1 mal pro Jahr
- 1 bis 5 mal pro Jahr
- 5 bis 10 mal pro Jahr.
- 10 mal pro Jahr oder mehr

Bijlage B – C-testen met antwoordsleutels

Duitse C-test voor Nederlanders

Van sommige van de volgende woorden ontbreekt het laatste deel. Probeer de ontbrekende letters in te vullen. Wees niet bang om fouten te maken, het gaat niet om de juiste spelling. Ook is er verder geen reden om bang te zijn of fouten te maken. Het gaat bij deze test NIET om slagen, wij gebruiken hem alleen ter inschatting van jouw taalvaardigheid. Als je dus probeert hem extra goed te maken door bijvoorbeeld een woordenboek erbij te pakken, verliest de test zijn waarde. Probeer een passend woord in te vullen. Als je het echt niet weet, mag je het woord overslaan. Let op, de lengte van de lijn zegt niets over de lengte van het woord. Veel succes!

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch i_____ die Branche, wie Vorstandsvorsit_____ Dr. Oetker in Köln erkl_____, insgesamt no_____ zufrieden. I_____ den ers_____ neun Mon_____ konnte den Umsatz u_____ zwei Pro_____ gesteigert wer_____. Das Weihnachtsgeschäft könnte da_____ beitragen, da_____ die re_____ Wachstumsrate i_____ diesem Ja_____ doch no_____ 1 Prozent erre_____. Während im Inland in den let_____ Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen läßt sich überall. Informationen si_____ an vie_____ Stellen zu finden. Denken Sie nur a_____ Museen. Di_____ Institutionen bie_____ mitunter auch Bücher z_____ Kauf an und verans_____ Vorträge. Den_____ Sie des weiteren a_____ Exkursionen, sowohl in d_____ nähere Umge_____ als i_____ Ausland. V_____ Zeit zu Zeit gi_____ es "Ta_____ der off_____ Tür", wäh_____ derer Fir_____ und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach d_____ Türken u_____ den Bürgern aus d_____ ehemaligen Jugos_____ stellen sie heute d_____ drittgrößte Gru_____ von Auslä_____. Vor vie_____ Jahren waren sie d_____ ersten geladenen Gäste d_____ deutschen Nachkriegsarbeitsmar_____. Auch we_____ es hierzulande 36 000 italie_____ Betriebe gi_____: Mehr als die Häl_____ von d_____ italienischen Erwerbstätigen sind Arbe_____, die mei_____ ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies si_____ nach Ansicht der Reiseverans_____ die Grü_____ dafür, da_____ eingefleischte

Fernre____-Fans ih____ Urlaubsstrategie geän____ haben und im Extremfa____ auch ber____ sind, in deutschen Landen Ferien z____ machen. Man____ bundesdeutsche Ferienor____ haben d____ Trend rechtzei____ erkannt, investieren in die____ Sommer me____ als bis____ in d____ Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

Antwoordsleutel Duitse C-test

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch **ist** die Branche, wie Vorstandsvors**itzender** Dr. Oetker in Köln **erklärte**, insgesamt **noch** zufrieden. **In** den **ersten** neun **Monaten** konnte den Umsatz **um** zwei **Prozent** gesteigert werden. Das Weihnachtsgeschäft könnte **dazu** beitragen, **dass** die **reine** Wachstumsrate **in** diesem **Jahr** doch **noch** 1 Prozent **erreicht**. Während im Inland in den **letzten** Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen läßt sich überall. Informationen **sind** an **vielen** Stellen zu finden. Denken Sie nur **an** Museen. **Diese** Institutionen **bieten** mitunter auch Bücher **zum** Kauf an und **veranstalten** Vorträge. **Denken** Sie des weiteren **an** Exkursionen, sowohl in **die** nähere **Umgebung** als **ins** Ausland. **Von** Zeit zu Zeit **gibt** es "Tage der **offenen** Tür", **während** derer **Firmen** und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach **den** Türken **und** den Bürgern aus **dem** ehemaligen Jugos**lawien** stellen sie heute **die** drittgrößte **Gruppe** von **Ausländern**. Vor **vielen** Jahren waren sie **die** ersten geladenen Gäste **des** deutschen Nachkriegsarbeitsmark**tes**. Auch **wenn** es hierzulande 36 000 **italienische** Betriebe **gibt**: Mehr als die **Hälfte** von **den** italienischen Erwerbstätigen sind **Arbeiter/ arbeitslos**, die **meisten** ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies **sind** nach Ansicht der Reiseveranst**alter** die **Gründe** dafür, **dass** eingefleischte **Fernreise**-Fans **ihre** Urlaubsstrategie geän**dert** haben und im Extremfall auch **bereit** sind, in deutschen Landen Ferien **zu** machen. **Manche** bundesdeutsche Ferienorg**anisationen/rte** haben **den** Trend **rechtzeitig** erkannt, investieren in **diesen** Sommer **mehr** als **bisher** in **die** Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

Nederlandse C-test voor Duitsers

Bei manchen der Wörter im Text fehlt der letzte Teil. Probiere die fehlenden Buchstaben einzutragen. Du brauchst keine Angst zu haben, Fehler zu machen – Rechtschreibfehler werden nicht angerechnet. Auch sonst brauchst du keine Angst zu haben, etwas falsch zu machen. Bei diesem Test geht es NICHT um bestehen! Er dient nur zur Einschätzung für uns. Es bringt uns also nichts, wenn du den Test perfekt machen willst, und z.B. ein Wörterbuch zu Rate ziehst. Probiere ein passendes Wort zu finden. Wenn du es nicht weisst, kannst du das Wort auslassen. Beachte, dass die Länge der Lücke nichts mit der Länge des Wortes zu tun hat. Viel Erfolg!

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.

Als men _____ spontaan hun grote zorg _____ kunnen melden, scoren zaken als voor _____ en voor _____, werkgelegenheid en veiligheid _____ op straat _____ veel hoger _____.

Dat bleef _____ uit het _____ jaarlijkse onderzoek _____ naar de _____ risicobeleving van _____ terrorisme onder burgers, dat donderdag _____ gepubliceerd.

Van _____ de acht _____ respondenten noemt 1 procent terro _____ en aans _____ . In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbek _____ is het _____ risico dat _____ zij lopen beroofd te _____ worden door _____ een harige schurk: de _____ baviaan.

De afgelopen _____ zijn in _____ staat autoprotectors te open _____ en door _____ ramen te _____ springen om _____ zoek naar _____ broodjes en _____ snacks.

De _____ stad voert een verw _____ strijd met de steeds _____ agressiever word _____ open.

Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat he _____ de politie _____ vrijdag bekend _____ gemaakt.

De chauffeur _____ kreeg een vuistslag te _____ zijn hoofd _____ van een _____ passagier, terwijl _____ hij de _____ bus bestuurde.

De buscha_____ raakte bui_____ bewustzijn e_____ reed o_____ de Lucasbrug i_____ Utrecht m_____ zijn b_____ tegen e_____ metalen afze_____.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.

Het i_____ een opslagbedrijf waar partic_____ kleine loo_____ kunnen hu_____ om spu_____ in o_____ te sl_____. De bran_____ roept omwon_____ op ra_____ en deu_____ gesloten t_____ houden vanwege de eno_____ rookontwikkeling, al_____ een woordv_____.

Het vu_____ in h_____ gebouw a_____ de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

Antwoorden Nederlandse C-test

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.

Als mensen spontaan hun grote zorgen kunnen melden, scoren zaken als normen en waarden, werkgelegenheid en veiligheid op straat veel hoger.

Dat blijkt uit het jaarlijkse onderzoek naar de risicobeleving van terrorisme onder burgers, dat donderdag is gepubliceerd.

Van de achthonderd respondenten noemt 1 procent terrorisme en aanslagen. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbekender is het risico dat zij lopen beroofd te worden door een harige schurk: de baviaan.

De apen zijn in staat autoportieren te openen en door ramen te springen op zoek naar broodjes en snacks.

De stad voert een verwoede strijd met de steeds agressiever wordende apen.

Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat heeft de politie vrijdag bekend gemaakt. De chauffeur kreeg een vuistslag tegen zijn hoofd van een passagier, terwijl hij de bus bestuurde.

De buschauffeur raakte buiten bewustzijn en reed op de Lucasbrug in Utrecht met zijn bus tegen een metalen afzetting.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

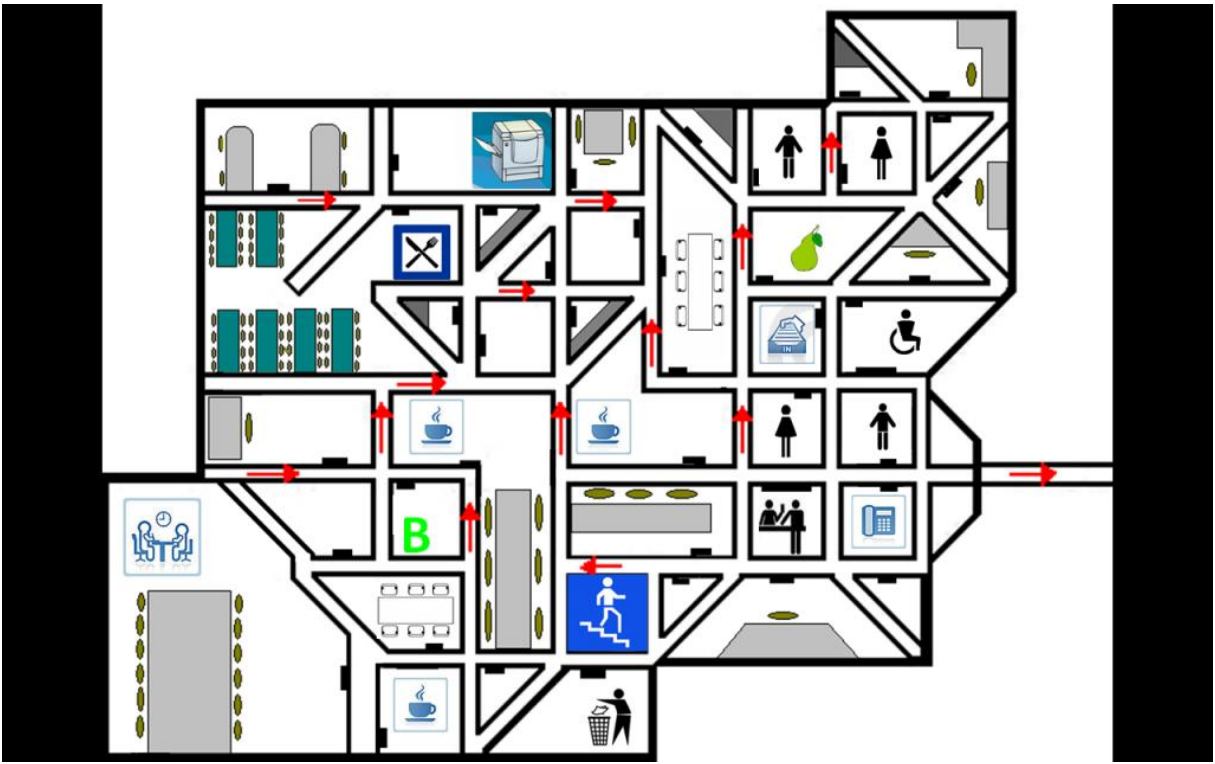
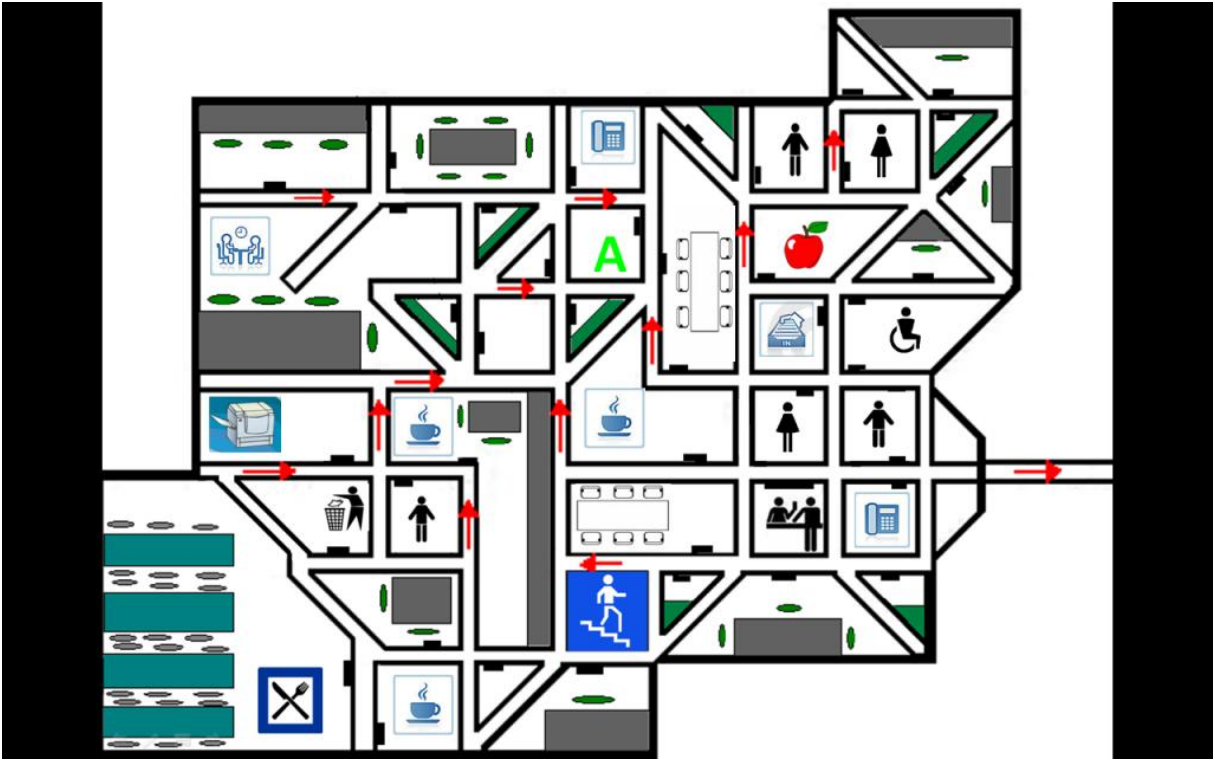
Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.

Het is een opslagbedrijf waar particulieren kleine loodsen kunnen huren om spullen in op te slaan. De brandweer roept omwonenden op ramen en deuren gesloten te houden vanwege de enorme rookontwikkeling, aldus een woordvoester/voerder.

Het vuur in het gebouw aan de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

Bijlage C – Plattegronden (A+B)

Bijlage D – Conventies transcriberen

?	Vragende zin
(( ))	Spreker zegt iets dat transcribent niet kan verstaan
((lacht))	Geef tussen haakjes aan of spreker 'lacht', 'hoest' of 'snuift'
/	Als spreker repair doet
(.)	pauze van minder dan 0.3 seconden wordt aangegeven als: (.)
(0,4)	Een pauze van bijvoorbeeld 0.4 seconde en 1 seconde wordt als volgt weergegeven: (0.4), (1.0)
<	Als tekst relatief sneller wordt uitgesproken t.o.v. voorgaande
>	Als tekst relatief langzamer wordt uitgesproken t.o.v. voorgaande
HOOFDLETTERS	Hoofdletters gebruik je als iemand LUIDER spreekt
°	Als iemand zachter spreekt
:	Verlenging van klank
↑	Als spreker hoger gaat praten (kies voor DIDA-keyboard)
↓	Als spreker lager gaat praten (kies voor DIDA-keyboard)

Bijlage E – SPSS Data View & Variable View

File Edit View Data Transform Analyze Direct Marketing Graphs Utilities Add-ons Window Help

	Name	Type	Width	Decimals	Label	Values	Missing	Columns	Align	Measure	Role
1	Naam	String	10	0		None	None	8	Left	Nominal	Input
2	Partner	String	10	0		None	None	8	Left	Nominal	Input
3	Moedertaal	Numeric	8	0		{0, Nederlan...	None	8	Right	Nominal	Input
4	Taalvaardigh...	Numeric	8	0	Niveau luistertaal	{0, Low}...	None	8	Right	Ordinal	Input
5	Functie	Numeric	8	0		{0, A Follow...	None	8	Right	Nominal	Input
6	Partnerniveau	Numeric	8	0	Niveau gesprek...	{0, Low}...	None	8	Right	Ordinal	Input
7	Leeftijd	Numeric	8	0		None	None	8	Right	Scale	Input
8	Sekse	Numeric	8	0	Geslacht	{0, Male}...	None	8	Right	Nominal	Input
9	A_gevonden	Numeric	8	0		{0, Ja}...	None	8	Right	Nominal	Input
10	B_gevonden	Numeric	8	0		{0, Ja}...	None	8	Right	Nominal	Input
11	Duur	Numeric	8	2	Lengte gesprek	None	None	8	Right	Scale	Input
12	Non	Numeric	8	0	Non-begrip	None	None	8	Right	Scale	Input
13	Gedeeltelijk	Numeric	8	0	Gedeeltelijk be...	None	None	8	Right	Scale	Input
14	Geloven	Numeric	8	0	Begrip geloven	None	None	8	Right	Scale	Input
15	Verkeerd	Numeric	8	0	Verkeerd begrip	None	None	8	Right	Scale	Input
16	Problematisch	Numeric	8	0	Totaal aantal pr...	None	None	8	Right	Scale	Input
17	Begrip	Numeric	8	0	Begrip	None	None	8	Right	Scale	Input
18	Totaal	Numeric	8	0	Totaal uitingen	None	None	10	Right	Scale	Input
19	Begripsperc...	Numeric	8	2	Percentage beg...	None	None	19	Right	Scale	Input

Visible: 19 of 19 Variab

	Naam	Partner	Moedertaal	Taalvaardighe id	Functie	Partnerniveau	Non	Gedeeltelijk	Geloven	Verkeerd	Problematisch	Begrip	Totaal	Begripspercentage
1	Sophie	Sven	0	0	0	0	2	5	1	3	11	9	20	45,00
2	Sven	Sophie	1	0	1	0	6	3	5	1	15	13	28	46,43
3	Marlijn	Felix	0	0	0	0	3	3	4	0	10	12	22	54,55
4	Felix	Marlijn	1	0	1	0	6	1	1	0	8	15	23	65,22
5	Gilles	Andi	0	0	0	0	7	2	0	0	9	15	24	62,50
6	Andi	Gilles	1	0	1	0	5	2	1	4	12	16	28	57,14
7	Tirza	Sofia	0	0	1	0	2	5	4	3	14	18	32	56,25
8	Sofia	Tirza	1	0	0	0	3	4	3	0	10	9	19	47,37
9	Lisa	Julia L	0	0	1	0	7	0	0	3	10	16	26	61,54
10	Julia L	Lisa	1	0	0	0	13	2	4	1	20	12	32	37,50
11	Valerie	Thomas	0	0	1	0	5	2	6	1	14	14	28	50,00
12	Thomas	Valerie	1	0	0	0	1	6	0	4	11	8	19	42,11
13	Jeroen	Florian	0	0	1	0	3	5	3	0	11	13	24	54,17
14	Florian	Jeroen	1	0	0	0	5	3	2	1	11	16	27	59,26
15	Karljin	Peter	0	0	0	1	4	5	2	1	12	15	27	55,56
16	Maaike	Anna P	0	0	1	1	2	2	2	4	10	13	23	56,52
17	Charelle	Franziska	0	0	1	1	4	4	0	0	8	14	22	63,64
18	Mattias	Annemieke	1	0	0	1	10	3	4	3	20	10	30	33,33
19	Anna L	Frieda	1	0	1	1	2	2	0	0	4	13	17	76,47
20	Ivan	Jorinde	1	0	1	1	5	5	3	4	17	11	28	39,29
21	Mattis	Rosa	1	0	1	1	3	2	2	0	7	10	17	58,82
22	Sidney	Hans	0	0	0	1	4	3	4	2	13	15	28	53,57

Data View Variable View